

# Rasmus P. Clausen af Smedager

1841—1909.

**En danskhedens forkæmper i udlændighedstiden.**

**Af Jens Holdt.**

I en lille rimet »pennetegning« af Aabenraa kredsdays 20 medlemmer, meddelt under syv segl 1888 til vennen Jørgen Iversen i Svejrup, tegner Clausen til slut sit eget billede med følgende streger:

»Som stor Beskedenhed Du mig tilregner vist,  
At jeg har ventet med mig selv tilsidst.  
Du som mig kjender, vide maa jo bedst,  
At af den Tølper, som saa langt i Vest  
Maa nøies med at pløie i det bare Sand,  
Paa Allehaande man sig belave kan.  
Desværre jeg bekjender til hans Skam,  
Let Drillelysten løber af med ham  
Kritikken, ved Du, er ham strax tilrede  
Hans bedste Venner sig i Vaande vrede,  
Naar saadan udi al Gemytlighed som Skive  
Han for sit Vid saa ofte lod dem blive.  
Dog mener han slet intet Ondt dermed,  
Han høist ugjerne Næsten gjør Fortræd. —  
Hvad Du nu om ham haver end for Tanker,  
Husk paa! vi alle har jo vore smaa Skavanker,  
Du sagtens derfor gjør ham nok den Glæde  
At dække til hans Feil med Kjærlighedens Klæde.«

Vi får her sikkert en rammende selvkaraktistik af den re-  
delige og beskedne forfatter, der i Nordslesvigs udlændighedstid  
hørte til den række af »Håbets Mænd«, de »nordiske høvdinge-  
typer« (H. V. Clausen), som blev den danske befolknings kårne  
ledere i nationalitetskampen. H. P. Hanssen skriver 1890 om  
ham i Illustreret Tidende: »Clausen tier helst i Forsamlingerne,  
når andre blot tilnærmelsesvis udtaler hans Tanker; først no  
dær æ Nø o Far, kommer han frem, og så falder hans ord også

med vægt. Han er altid ved frejdigt mod, hvor mørkt det end stundom ser ud, og hans sprudlende vid og gode lune smitter i reglen hans omgivelser.«

En brystsvaghed hindrede ham dog i den fulde folkelige indsats, hvilken han ellers havde evner og vilje til at øve. Måske var det et eftersmæk fra strabadserne under krigsdeltagelsen i 1864, der efterhånden nedbrød hans helbred. Ved indkaldelsen til krigen 1870—71 blev han af helbredsgrunde kasseret. Denne legemets lænke har måske også været medvirkende til at give hans væsen dets kritiske og noget frastødende skal. Den ironisk-satiriske måde, hans skarpe forstand og betydelige viden ytrede sig på, lod ofte hans medmenneskelige hjertelag forblive skjult for andre. Han var en indadventt, filosofisk anlagt og religiøst bestemt natur, der tænkte sine egne nøgterne tanker om forholdene og menneskene; men altid var han rede til at bryde en lanse i befolkningens kamp for sandhed og ret mod løgnens hykleri og urettens vold.

Jørgen Iversen kvitterer på Clausens pennetegning med følgende lille velvillige skitse af kampfællen i vest:

»Ras Clausen er det dybe Vand,  
 Hvor Bunden let ei skjælnes kan.  
 Paa Fladen leger Boblen rund  
 Og varsler om en mudret Grund,  
 Men duk kun ned med frejdigt Mod  
 I hans Satires bedske Flod.  
 Du finder, om just ei i Hast,  
 Dog Bund, fuldgod og klippefast.«

### Slægt og fremvækst indtil 1864.

Rasmus Clausens fødegård i Smedager, en lille af enge omgivet landsby i Bjolderup sogns vestlige udkant, var i 1780 blevet købt af hans oldefader Peter Clausen, der stammede fra Kassø i Hjordkær sogn, død 1811, 82 år gammel. Dennes søn Rasmus, født 1759, levede til 1831. Faderen Peter Hansen Clausen, født 1799, kom ulykkeligt af dage under pløjning allerede 1842. Hans store firehjulede plov stødte mod en sten i mulden, så pløjemanden faldt og slog baghovedet. Hans eneste søn, Rasmus Peter, af andet ægteskab, født 15. 1. 1841, var da kun godt et år gammel. Foruden ham var der to søstre, en i

hvert ægteskab, begge siden gifte i fødebyen. Moderen giftede sig igen, 1843, med Peter Petersen fra Rørkær, efter sigende slesvig-holstensk indstillet. I dette ægteskab fødtes 1844 endnu en søn, Peter Clausen.

Rasmus, fødegårdens arving, har åbenbart været en rask og opvakt dreng. Det synes at fremgå af et længere digt, han siden skrev under en sygdom (1890?) om »Bækken ved mit Hjem«, en af de mange mindre åløb, der forener sig til Slogsåen vest for byen. Her ved bækken legede drengen sin barndomsleg med »Stemmeværker og Møllehjul«:

»Jeg ofte drømte, at ved din Bred  
et dejligt Slot monne stande  
med Taarne og Svale og Borgeled  
og Bolværk, hvor Skib kunde lande.  
Jeg drømte, du var den største Flod,  
ved hvis Bred laa store Stæder;  
ja saadan kan sig det unge Blod  
berede billige Glæder.«

En uvejrsnat på sensommeren tog strømmen alle drengens legeindretninger med sig: »Jeg mindes, straks jeg bitterlig græd . . . Dog hurtig min Græmmelse jeg forvandt, thi ikke jeg tabte Modet, og bedre Værker jeg atter opfandt; for Snille tomt var ej Ho'det . . . Drengen blev voksen, . . . men dog der blev i Ynglingens Sind en Rest af Drengens tilbage«, meddeler erindringsdigtet.

Treårskrigen, som i tid lå forud for barndomslegen ved bækken, synes ikke at have efterladt minder i drengens sind. I 1856 blev han konfirmeret af sognets nye danske præst Mühlensteth. Det skete et år før normalt, åbenbart fordi han var forud for sine jævnaldrende og vel derfor bestemtes til læsevejen. Han sattes i en privatskole i Petersborg, Uge sogn, som den i 1850 afsatte tyske præst i Bov, Andreas Hansen (født i Aarslev, Hjordkær sogn, efter 1864 provst i Broager), her havde indrettet i gårdens bagestue, hvilket havde givet ham tilnavnet »bakhusræsten«. Men eleven havde kun fået godt begyndt på latinen, da forholdene i hjemmet tvang ham til at afbryde studierne og tage hjem for at hjælpe med ved gårdens drift. Stedfaderen var pludseligt død kort før hans konfir-

mation, og halvbroderen viste sig at være svagelig, og kunne derfor ikke tænkes at overtage gården, som Rasmus jo var skrevet for. Han blev da bonde i stedet for præst og ønskede siden hen heller aldrig at være andet. Hedens lyng forvandlede nu under hans hånd til kornmark, og engens grøde bragte »Fyld og Duft i Bondens Lade«, som han selv skriver siden, altilmest ynglingen voksede til mand. I det ydre blev han en stout, kraftigt bygget bondeskikkelse i vadmelsskoft, med stort fuldskæg, høj pande og et par kloge, ofte hvasse øjne under de buskede bryn.

I fritiden har bondemanden privat fortsat med læsningen, så han kom til at beherske både dansk og tysk til fuldkommenhed og ligeledes var hjemme i den danske og tyske klassiske litteratur samt i verdenshistorien. »Faa Sønderjyder har fyldigere historiske kundskaber og endnu færre er bedre kjendte med den danske Litteratur«, skriver H. P. Hanssen siden i den nævnte omtale i Illustreret Tidende.

#### Deltagelse i krigen 1864.

Fredens lykkelige arbejdsår afbrødes af Bismarcks brutale krigs- og erobringstilbøjelse. I sommeren 1863, da en forøgelse af det danske forsvarsberedskab vel syntes nødvendig, indkaldtes også Rasmus Clausen til militær uddannelse ved 21. bataillon i Flensborg. Først lå han på kasernen sammen med et par andre fra hjembyen, men udtoges så i september til underkorporal og gik fra oktober på befalingsmandsskole. Krigsfaren kastede allerede sine skygger ind i soldaterlivet, som det mærkes i hans flittige breve hjem til moderen og halvbroderen, der også begge besøgte ham i garnisonen, medbringende de nødvendige forsyninger hjemmefra. Bataillonens forøgelse med to kompagnier til i alt seks. Nye indkaldelser skete. Clausen udkvarteredes da i massekvarter i byen. Efter kongens bratte død på Lyksborg slot midt i november sendtes hele bataillon den 20. pr. jernbane til Neumünster i Holsten. Brevene udebliver nu, indtil han nytårsdag 1864 er havnet i byen Slesvig. Da har han med sin afdeling hele juleugen igennem været på en anstrengende march gennem Holsten fra Oldesloe i syd over Segeberg og Eckernförde til Slesvig. Holsten blev



rømmet. Prøjsiske og østrigske tropper fulgte de vigende danske i hælene, som derefter besatte Dannevirkestillingen. Stemningen iblandt dem var på grund af de dårlige, overfyldte kvarterer i byen ikke god. Der forekom ligefrem samlet lydighedsnægtelse blandt de menige, som beordredes til skansearbejde. Korporal Clausen misbilligede naturligvis denne optræden, skønt han godt var klar over årsagerne. Og selvom kvartererne bedredes i løbet af januar ved barakbygning vest for byen og udlevering af uldtæpper, var det dog vist på forhånd klart, at den danske fronts militære og moralske standard ikke var på højde med modstanderens.

Den 3. februar om natten afløste 21. bataillon den 1. på forpost. Man indvikledes straks i fægtning med angribende østrigere, så de den 4. mod aften måtte vige for overmagten. Så fulgte den 5. om aftenen Dannevirkestillingens nationalt tragiske, men militært nødvendige rømning. Clausen meddeler i et hastigt brev fra Flensborg den 6. kun kendsgerningen og gisner om stormagternes forestående indgriben i konflikten og dermed krigens afslutning.

Vi havde gerne hørt lidt mere om hans personlige oplevelser i denne skæbnenat. Men for den menige mand har situationen på det tidspunkt vel været uoverskuelig og forvirret.

Det næste brev sender Clausen den 1. april fra Fredericia, hvor de den 19. og 20. marts havde oplevet byens bombardement og 2. påskedag taget en østriger til fange. I maj — efter Dybbøls fald i april — gik det længere nord på, nemlig med skib fra Fyn til Hals i Vendsyssel, hvor afdelingen sattes til at vogte Aggersund overfarten ved Løgstør. I 40 uger havde han da ikke været af klæderne.

Krigens storpolitiske mål synes for menigmand stadig ikke at have stået klart. Man bliver ved med at håbe på London-



*Rasmus P. Clausen af Smedager*

protokolmagternes intervention og Slesvigs forbliven indenfor den danske stats rammer. Tanken om en afståelse til Prøjsen synes overhovedet ikke at have strejft deres tanke. En så himmelråbende uretfærdighed imod i hvert fald det danske Nordslesvig kunne dog ikke tænkes at blive resultatet. Som Clausen på sin ironiske måde skriver hjem den 11. juni: »Ty-skerne driver jo vel deres spil nu hjemme. Jeg hører meget tale om deres virksomhed, men deres tid har vel snart ende, og så må man bede til, at man for fremtiden må blive fri for deres omsorg for Slesvig, da det nok fornemmelig er en smudsig egennyttighed, som er bevæggrunden til deres kjærlige omhyggelighed.«

I juli kom hans afdeling atter til Bogense på Fyn. Og derfra nåede han så — efter en ubehagelig svovlkur for fnat — med hele lemmer hjem til sine kære i Smedager. Krigens strenge oplevelser havde legemligt som sjæleligt præget ham for livstid. Helbredet var blevet svækket, men ånden styrket til dansk folkelig frontindsats mod Prøjsens retsløse magtovergreb.

#### **Modstandsmand efter 1864.**

I 1866 overtog Clausen som 25 årig selv sin fødegård. Året efter, den 6. april, stiftede han eget hjem sammen med den 19 årige Kjestine Marie Nissen Ley fra nabobyen Gåskjær. Hun var eneste barn fra et kådnerhjem, hvor forældrene begge var døde, født 1846, død 1925. Hun blev ham en dygtig og trofast hustru, der med ægtefællens siden hen tiltagende svaghed styrede ligeså myndigt ude som inde. Clausen ville således ikke udvandre eller optere for Danmark, som så mange andre, men forblive hjemstavnen tro. Allerede samme efterår måtte han bøde herfor ved at blive indkaldt til den prøjsiske armé i Rendsborg. Efter ansøgning og anbefaling fra de stedlige myndigheder fik han dog de foreskrevne 6 uger nedsat til 4.

Indtil 1875 fødtes der 5 børn i ægteskabet, 3 piger og 2 drenge, af hvilke den yngste datter døde som spæd 1874. At der ellers har været arbejdsdrift i Clausen i disse år, fremgår af, at han 1871 helt nybyggede gårdens forfaldne og inde-

klemte bygninger. I arbejdet deltog han med iver, så vidt kræfterne tillod det, men efterhånden åbenbart mindre og mindre.

Til gengæld lagde det offentlige liv beslag på hans overlegne intelligens og slagfærdighed i debatten. Han blev hurtigt medlem af de hjemlige kommunale og kirkelige råd, stod som sognets fattigforstander gennem en årrække og var 1868 medstifter af og fra 1880 til sin død formand for sognets sparekasse, der betragtedes som et værdifuldt lokalt aktiv i danskhedens kamp. I 1896 blev han af sognets folk bemyndiget til at foretage det fornødne med at føre proces mod den præjsiske regering i anledning af de såkaldte »pligts« eller »herredspenges« anerkendelse som grundskat. Omtrent samtidig valgtes han ind i herredsrådet for Ris og Sdr. Rangstrup herreder og beholdt sæde her til dets ophævelse ved den nye kredsordning i 1889. Fra august 1874 blev han medlem af Åbenrå kreds dag, valgt i 5. distrikt med 9 af 14 stemmer, indtil han i november 1903 udtrådte på grund af svagelighed. Også i provinslanddagen i Slesvig fik han sin plads fra 1880—89, hvorefter den præjsiske valggeometri hindrede dansk repræsentation for fremtiden i denne offentlige forsamling. Ved sin afsked fra Slesvig undså den nordslesvigske danske delegerede sig ikke ved at gøre opmærksom herpå, idet han på sin plads i salen efterlod følgende lille skriftlige stikpille, der siden blev gengivet i de tyske blade, vel som udtryk for dansk »uforskammethed«:

»Auf diesem Platze habe gesessen  
Neun Jahre ich, niemals vergessen,  
Dass ich gesessen hier als Däne,  
Was kurz und bündig ich erwähne.

So lebe wohl! da Du mein Sitz,  
Ach leider! ich bin weggeblitzt,  
Und braucht warum man des Beweises,  
Sucht's in den »Ordnungen des Kreises.« —

I Åbenrå kreds dag stod Clausen i snævert venskabeligt samarbejde med Jørgen Iversen fra Svejrup og Nis Callesen fra Lerskov, med hvilke han også mødtes på den kirkepolitiske front i provstisynoden. Han var kirkeældste fra 1877 til

sin død i 1909, sad i Åbenrå provstisynode fra 1879 til 1901 og i dens permanente udvalg fra 1888. I synodesamlingerne 1884, 90 og 93 var han på grund af svigtende helbred repræsenteret ved suppleanten. Under synoden i 1893, da Jørgen Iversen blev midtpunktet i det dramatiske optrin med den for den tavse gejstlighed pinlige konstatering, »at ikke en eneste (gejstlig) skoleinspektør turde stå frem og erklære vore børn for at være udenfor sjælefare under den nuværende skoleordning«, var Clausen til kur i Ems og ønsker i brev af 31. juli sin medstrider tillykke med den udviste »tapperhed«.

Om Clausens positive indsats som dansker i disse offentlige præjserinstitutioner er det vanskeligt at sige noget bestemt, da der kun foreligger korte officielt tilskårne referater. På synoden i 1897 var det hans tur til at stille og motivere det fra dansk side i disse år regelmæssigt fremførte sprograndragende. Det lød: »Provstisynoden beslutter at indsende følgende andragende til fællessynoden: Den højærværdige synode bedes hos de højere kirkelige myndigheder at gøre sin indflydelse gældende med det formål, at der under delvis ophævelse af overpræsidualforordningen af 18. december 1888 for fremtiden gives ugentlig 6 religionstimer i det danske sprog og desuden mindst 2 danske sprogtimer i Nordslesvigs folkeskoler.« Under sin ordførertale i salen ændrede Clausen tallet 6 til 4, uden at synodeberetningen ellers meddeler noget om hans begrundelse for forslaget, der vedtoges med 35 mod 21 stemmer.

Der er ingen tvivl om, at Clausen har været det præjseriske styres kompromisløse »modstandsmand« gennem årene, frygtet for sine beske piller, men også respekteret for sin mandige overbevisning. Denne hans bevidst danske holdning hindrede ham dog ikke i at stå i et personlig venligt forhold til f. eks. provst Göttig i Åbenrå, der godt privat kunne drøfte tingene med Clausen. I anledning af sin udtræden af provinslanddagen i Slesvig skriver han i 1888 til Iversen: »Sandsynligvis siger jeg så farvel droppe i Staden; thi det skulde dog gå underligt til, hvis Tyskerne ikke skulde kunne manipulere så behændigt med Indretningen af den ny Kredsordning, at denne vil kunne befri dem for sådanne »boshafte« ubekvem-

me Personer som jeg. Nu, for min egen Persons Skyld tager jeg en sådan Eventualitet med Ro; derimod kunde jeg for Sagens Skyld, som ligger os paa Sinde, ret af Hjertet ønsket, at det modsatte kunde blive Tilfældet, saa at der kunde sendes dem ret mange paa Halsen, som endnu ere værre end jeg.« —

Men Clausen så også godt, at det ikke blot gjaldt om at føre en stejl, negativ protestpolitik, men også positivt at udbygge den danske front, gøre den danske ånd kulturelt stærkere end den tyske. Det måtte ske ved at løfte i flok gennem dannelsen af egne nationale og faglige organisationer. Han stod således som tillidsmand i Sprogforeningen og Skoleforeningen og som medlem af Vælgerforeningens bestyrelse og af Åbenrå amts Landboforening. Han interesserede sig for den jyske hesteavl og holdt selv hingst på gården.

Men ak, helbredet svigtede for tidligt til at holde til de anstrengelser, deltagelsen i det offentlige liv krævede. Vinterrejserne på åben vogn tålte han ikke. I sommeren 1890 var han døden nær. Men han narrede spåmændene og kom sig igen. I 1893 forsøgte han at ophjælpe helbredet ved en kur i Ems og i 1901 på Finsen sanatoriet i København. Hjemme styrkede han sig gennem daglige kolde afvaskninger. Men det blev alt kun forbigående bedringer. Han måtte mest holde sig inden døre og frasige sig alt legemligt arbejde — undtagen lidt snedkeri, som lå for hans flittige og snilde hånd. Til gengæld kom i denne hans legemlige svaghedstid hans litterære evner til deres stærkeste udfoldelse, hvilket nu nærmere skal skildres. — Medens nemlig prøjserne under den unge kejser Wilhelm II med list og vold søgte at knuse Nordslesvigs danskhed, rejste denne en uventet åndelig modstand, der trodsede al ydre magtpolitik. Og da den digtende Frøslev bonde Karsten Thomsen var død i 1889, trådte Clausen frem som hans værdige arvtager og blev det danske Nordslesvigs folkepoet i 90erne, Køllerpolitikkens dramatiske år.

### Digtning i folkesagens tjeneste.

Evnen til at forme sine iagttagelser og tanker i bunden stil har naturligvis været Smedager bonden medfødt. Men der foreligger ikke vidnesbyrd om, at han i sine yngre år har dyr-

ket denne evne i nævneværdig grad. Først da folkesagen kaldte, blev også hans digteråre til et kildespring. Nogle små album-rim fra 1866 er det eneste, vi kender fra tiden forud. Et af dem lyder sålunde:

»Gid Roser Dig ledsage,  
Sig Torne bøje for din Fod,  
Gid Du maa nyde glade Dage  
Og Lykken ile Dig imod.  
Jeg veed ei mer at ønske Dig  
End det maa gaa Dig lykkelig.«

Til erindring om Din Morbroder R. P. Clausen.

Smedager den 25. november 1866.

En dybtfølt og velformet lille begravelsessang stammer dog vist også fra disse år, nemlig fra den 5 måneder gamle datters død i 1874. Den fortjener, synes jeg, også at kendes:

»Fra Vuggen til min Kiste	Min første Grædetone
Var mine Grændser sat;	Blev snart omvendt til Dands
Dog intet jeg forliste,	Jeg staaer for Lammets Throne
Thi Himlen blev min Skat.	Med bedste Brudekrands,
I Sted for al Elende	Mit Jordetøi og Klæde
Jeg evig Glæde fandt;	Blev skjønnest Brudedragt.
Min Strid fik hastig Ende,	Dem bærer jeg med Glæde
Jeg kom, jeg saae, jeg vandt.	Trods Verdens Glimrepragt.
Saa reen som Daabens Vande	I Orme maae fortære
Har gjort en syndig Sjæl,	Mit spæde Legems Kjød,
Skal jeg i Himlen lande	Min Sjæl urørt skal være
Og — evig fare vel.	I Jesu Haand og Skjød,
Jeg gik fra Barnesvøbet	Der er jeg fra al Jammer,
Til Gravens Gjemme ned,	Fra Synd og Sorrow frie.
Og hastig endte Løbet	Luk nu mit Søvekammer,
Fra Suk til Salighed.	Luk nu min Kiste i.«

Iøvrigt har Clausen — som Wessel i sin tid — kunnet underholde et helt selskab med på stående fod at ryste små karakteriserende rim ud af ærmet. Men at samle noget af den slags og sætte det på tryk, kom sikkert ikke i hans tanke. Først omkring 1890, da prøjsernes tvangsfærd, især efter skoleinstruksen af 1888 fremkaldte en forøget dansk kamp for moders mål og fædres ånd, følte Clausen sig drevet til også at give sit litterære bidrag til folkekampen. Vennerne Jørgen Iversen og Morten Eskesen, hvis broder Thomas, smed i Ru-

rup, Clausen havde været krigskammerat med, tilskyndede. Fra lejlighedsdigter blev han da folkesagens frejdige sanger. Morten Eskesen satte melodi til digtene og sang dem ind i folket på sine mange rejser landet over både norden og sønden å. På sin tourné kom han også regelmæssigt hvert år et par dage til Smedager.

Selv havde Clausen ikke store tanker om sin digtekunst, hvis gennembrud vi nu vil prøve at følge. I 1889 havde han — rimeligvis i en sygdomsperiode — fået skrevet et lille salmesuk efter Johannes Ewalds forlæg, som han sendte til Iversen. Denne blev så begejstret for det lille digt, at han med forfatterens tilladelse fik det optaget anonymt i »Nord-slesvigsk Søndagsblad« (16. 2. 1890). I en efterskrift fremhævede han den hos sin landsmand fundne »digteriske begavelse«. Til Clausens store fortrydelse skete trykningen dog i en lemlæstet og ændret form, hvorved salmens bærende motivbillede af den i havn kommende livsrejser forrykkedes til fordel for »Støvets Søn«, der »famler om i Blinde«. Her skal gengives originaludkastet fra Clausens brev til Iversen:

»Udrust o Helt fra Golgatha	Naar der mit Skib har Anker
Mig til min sidste Strid,	kast',
Naar jeg engang skal gaa her-	Mig, Herre, naadig vær,
fra,	Ransag for nøie ei min Last,
Til dig staar kun min Lid.	Men tag alt som det er.
Mit arme Hjerter helt forsagt	Jeg lastet er med idel Skyld,
For Døden føler Gru,	Kun Straf har jeg fortjent,
Men du har over Døden magt,	Men du har lægt min Synde-
Kom, Herre, mig ihu.	byld,
Saa naar jeg staar i Dødens	Og gjort mit Regnskab rent.
Port	Du derfor jo udgød dit Blod,
Og raaber høit dit Navn,	O Helt fra Golgatha,
Kom du da selv og tag mig bort,	At Syndre, som vil paa dig tro,
Før mig i sikker Havn.	Kan frelste gaa herfra.

Giv da mig arme Synder Tro,  
Lad dig mig stole paa,  
Saa jeg kan med Fortrøstnings Ro  
Min Død imødegaa.

Dette bønnesuk foran dødens port, hvor et menneske skal gøre sit regnskab op, er ingeniunde noget originalt eller be-

tydeligt digt, men det vidner dog i jævne ord om et kristenmenneskes ægte følelse og fromme sind. Iversen mener ganske vist, at Clausen kun trænger til lidt øvelse for at bringe kunsten til højere udfoldelse og opfordrer derfor venen stærkt til at opflamme sit digtertilent i folkekampens tjeneste. Herpå svarer Clausen i erkendelsen af sin egen begrænsning meget beskedent med en længere udredning, som der til bedømmelse af hans lette formevne og selvkritiske indstilling skal gengives en del af:

Din Kritik er . . . alt for velvillig og Du har aabenbart ladet Dig forlede til at anse Messing for Guld. Var jeg ikke saa fast i øverste Etage, saa kunde Du gjerne have gaaet hen og forrykket Ligevægten; men det har nu ingen Fare. Jeg ved saa godt sely, at der ikke kan være Tale om Digtning i egentlig Forstand, at jeg heller ikke lader mig saadant noget binde paa Ærmet. Jeg kan rime lidt, uden at kunne hæve mig høiere, end Benene ere paa Jorden, thi:

Min Pegasus, hvorom saa skønt Du taler,  
Desværre er kun ligt et Æsel vorden,  
Som ludende med Hovedet  
Kun lunter langsomt frem med Jorden.

Et saadant Asen skulde jo spores af Fantasiens Spore for at kunne flyve i Høiden og udfolde Vingerne.

En Digter bruger Fantasi  
Og ikke alt for megen Forstand,  
For ret at kunne svæve i  
De høiere Regioners Land.  
Jeg rider ei bevinget Hest,  
Men holder mig helst paa det Jævne,  
Den Sport jeg overlader bedst  
Til dem, som har lidt bedre Evne.

Min Fantasi er ikke udviklet nok til at svæve i Høiderne; derved undgaar man da ogsaa let at blive svulstig; den er bedst egnet til at opfatte det Komiske og Satiriske, hvad enten det saa er hos Personer eller under visse Situationer. Der vil jeg ikke nægte, at den undertiden kan være hurtig nok, men den maler kun nøgternt og ligefremt uden ret store poetiske Sving, og Du har høiligen Ret, naar Du bemærker:



at Vingerne paa min Pegasus ikke ere stærkt udviklede, og ved Du hvorfor? Hør nu efter:

Min Fantasi er af Forstanden lænkebunden,  
Maaske, min Ven, det turde være Grunden,  
Hvorfor min Pegasus fik ikke stærke Vinger,  
Men sig kun smaat og jævnt med Jorden svinger«.—

Den modtagne opfordring til blot at øve digtergaven kan derfor ikke klare sagen. Han fortsætter i brevet:

»Dit Raad jeg ikke kan følge, At øve min Ganger med Flid, Thi ei for Dig jeg vil dølgge, For ringe er dertil mit Vid, For svag er ogsaa min Evne, At ride bevingede Hest, Nei, holde mig paa det Jævne, Ven, tro mig, det baader mig	At rime er ikke at digte, Det er mig saa tydelig klart, Efter digternavn at sigte, Har Fantasien min ei Fart, Hvor meget jeg mig anstrenger, Hvor ofte jeg sysler dermed, Jeg frygter, jeg naar ei længer, End at nævnes: en Rimesmed.«
---	--

bedst,

Clausen beholdt — som barnet i H. C. Andersens eventyr — bondedrengens nøgterne seerevne og lod sig ikke dåre af en såkaldt dannet verdens ofte opblæste hulhed. Ganske vist turde han ogsaa her være hildet i et vist selvbedrag, thi virkelig digtekunst er jo aldeles ikke ensbetydende med det luftige og svulstige, men derimod med ægte åndsfylde, som netop vil gro frem af en ædruelig virkelighedserkendelse. En større åndsrigdom — større »vid« med hans egne ord — som cmstændighederne altså ikke havde tilmålt den uskoledede bonde, havde ogsaa kunnet gøre ham til en større digter. Men han er ogsaa beskeden nok til ikke at give sig ud for mere, end han er, en jævn rimesmed, som bidrager til folkekampen med lidt »bondepoesi« — med Wessel, Stub og Runeberg som sine — ikke nåede — forbilleder. Som han selv udtrykker sig:

»Jeg beiler ei om Ære, Ei søger Digternavn, Men gjerne vil jeg være Dog Folket mit til Gavn.	Jeg søge vil at tale Til det med Alvorsrøst Og vække op af Dvale Syn for dets Trang og Brøst.
---	--

Skal til min Røst man lytte,  
Skal den til Hjertet naa,  
Et Sprog jeg maa benytte,  
Som alle kan forstaa.« (1891)

I Sønderjyllands folkelige eksistenskamp gjaldt det for Clausen om at få den jævne mand med i kampen. Men så måtte denne også tiltales i en jævn tankegang og et for ham forståeligt sprog. Her så den halvstuderende bonde sin opgave i situationen og sit talents anvendelighed, som han skriver til Iversen (1891): »En Ting beder jeg Dig mindes, nemlig den Omstændighed, at Folk, der som vi maa føre en stadig Kamp for vort Aandslivs Vedligeholdelse og vor Nationalitet, har ikke Raad til Luxus, men maa holde sig til det mest fornødne, saa vi maa ikke gjøre Fordring paa, at der iblandt os, ud af vor Midte vil kunne fremstaa høipoetiske Genier, nei, dertil har vi sandelig for meget Arbejde paa Jorden, at vi kunne faa Raad til at sværme i Luften. Vi maa lægge mere Vægt paa Kraft end paa det Skjønne«.

Vel, ægtheden og fylden i vidnesbyrdet er altid mere end formen, uden at den sidste hverken oplugende eller forstyrrende skal tildrage sig opmærksomheden. Altertæppets skønhed er ikke en værdi i sig selv, men skal fremhæve alterets høje betydning (Søren Kierkegaard). At Sønderjylland så ikke fostrede de store digtere dengang, havde ikke sin årsag i folkekampens jordbundethed, men snarere i savnet af den fordrevne åndsformede og kulturbærende stand i folket. Men Clausen har ret i, at nu gjaldt det om at sætte alle de endnu forhåndne reserver ind i kampen, hvis folket ikke skulle miste sin danske sjæl under den tyske kulturpåvirkning.

Det samme synspunkt gjorde han gældende, da han sendte det udvalg, der i 1891 arbejdede med et tillæg til 3. udgave af den »blaa Sangbog«, tre af sine kvædlinger:

»Vi, som for Tilværelsen maa stride,  
for os er det ogsaa rart at vide,  
at Kampen den føres paa Jorden,  
hvorfor mig synes det snusfornuftige  
passer bedre end det altfor luftige.  
Bedst synes mig er for os den Tale,  
som Folket kan vække lidt af Dvale,  
thi Dvaskhed, Lunkenhed er den Skade,  
som vi saa tidt hos os herske lade.  
Alt dette med Rode bør ryddes bort,  
hvis ei tilsidst vi skal komme tilkort,

og Liv maa indblæses de døde Lemmer,  
 saa kraftigt Pulsslag deraf man fornemmer.  
 Enhver, som dermed kan hjælpe lidt til, —  
 gid han tilbage ei holde sig vil!  
 Men hvis vi skal vente Maalet at naa,  
 maa bruges et Sprog, som alle forstaa.« —

De medsendte sange er 1) en foredragssang på 10 vers,  
 hvoraf redaktionen optager 4 udvalgte; det første lyder:

»At se med eget Øje  
 og lære selv forstaa,  
 det er nok værdt lidt Møie,  
 nok værdt al vor Attraa,  
 nok værdt det er at søge,  
 at af os vi kan smøge  
 hvert fremmed Ledebaand.«

2) en opsang til nordslesvigske landsmænd:

»Kommer, Brødre, lytter til,  
 laaner mig Jert Øre,  
 naar jeg Jer fortælle vil,  
 hvad vi kunne gjøre,  
 for af Tidens Bølgeslag  
 ei at blive slaa't i Vrag  
 og gaa helt til Grunde.

Aanden du af Fædre fik  
 som dit bedste Eie,  
 Sprog og Tankesæt og Skik  
 du i Hjærtet pleie,  
 og naar Pust af fremmed Vind  
 trænge vil i Hjærtet ind,  
 Døren fast du stænge.

Og i fremmed Flitterguld  
 ei du dig forgabe,  
 bliver deraf Hjærtet fuld,  
 du dig selv vil tabe  
 og du da vil rodløs<sup>1)</sup> staa,  
 ei i Storme Støtte faa,  
 værgeløs du stander.

Læg i Barnets Hjærtebund  
 Arv, du fik af Fædre,  
 Hjertesprog i Hjærtets Grund  
 lær det elske, hædre,  
 lær det sky al fremmed Sæd,  
 som os bragt har kun Fortræd,  
 elske høit vort eget.

Da vil voxte frem en Æt,  
 som vil ei vanslægte,  
 som forsagt ei bliver træet,  
 men hvis Aand er ægte,  
 som nok faar i Knogler Marv  
 til at vogte Slægtens Arv,  
 mandeligt den væрге.

Stærke Magter truer os,  
 vi kun synes svage  
 til at byde disse Trods,  
 dog vi ei forsage,  
 kæmpe vi saa godt vi kan,  
 for vort Aandsliv holder Stand,  
 Resten gjør Vor Herre.«<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> raadløs paa tryk, <sup>2)</sup> Sidste vers er vel af taktiske grunde ikke medtaget i sangbogen.

## 3) en kort og fyndig håbets sang:

»Aldrig tab dit Mod,	Efter Regn og Rusk
haab kun ufortrøden,	Solskin kommer atter,
Hjælpen nærmest er,	efter Suk og Graad
naar størst synes Nøden,	igjen Smil og Latter.

Derfor Ho'det op,  
ingen bør forsage,  
efter mørken Nat  
kommer lyse Dage.« —

Vi møder her den med naturen fortrolige landmand, som henter sine billeder på åndslivets vækstkår og troens forvisning fra naturlivets usvigelige rytme. — I næste udgave af sangbogen 1894 er Clausens 3 sange endnu med, men i 5. udgave 1899 kun »Kommer, Brødre, lytter til«, medens så en ny er kommet til, nemlig »Sneen har sit hvide Tæppe« (1892), den priser hjemmet som den syngende folkelige borg, hvor fjendens åndstvang ikke kan nå ind og kvæle sjælen. Jeg giver af de fire vers det tredje:

»Ja, i Hjemmet skal nu plantes  
Spiren for vor Folketro,  
der skal gamle Minder fredes,  
der for Fremtid bygges Bro,  
der til Kampen vi os væbne,  
at vi kan vor Fremtidsskæbne  
trygt imødse med Ro.

I de senere udgaver efter genforeningen af den »blaa Sangbog«, dette uerstattelige kampmiddel i grænsekampen, er Clausen ikke mere repræsenteret. Hans jævne, men trosbårne sange havde opfyldt deres mission i udlændighedstidens folkelige nødstilstand og kampsituation. Da de højere lag i befolkningen efterhånden blev tyske og den danske almues sjælelige død var besluttet, måtte denne selv tage åndsdannelsen i sin hånd og søge at vedligeholde det danske åndsliv sønden å. Et enestående kapitel i Danmarks- og måske også i verdenshistorien. Clausen stod i dette folkelige åndsvæld i forreste række og opfordrede enhver landsmand til også at gøre sit talent frugtbart, da »Granit« her måske kan være af større nytte end »Diamant« og »tidt ædel Jagthund

maa / for Køteren som Vagt i Gaard / maaske tilbage staa.« — Han erkender sin almuebegrænsning og vil gerne nøjes med at »bjæffe som en arrig Hund ad, hvad mig synes slet«. Og det gjorde han trofast og udholdende, da den folkelige kamp i 90erne var på sit højeste og den præsiske stats voldspolitik — symboliseret gennem overpræsident Køllers navn — led sit store, aldrig genoprettede nederlag overfor den danske grænselandsbefolknings sejge åndelige modstand på folkets egen odelsgrund.

Stødet til, at Clausen vovede sig frem på tryk i begyndelsen af 90erne, er måske blevet givet af den almindelige anerkendelse, hans lejlighedssang til J. P. Junggreens mindefest den 14. august 1891 i Aabenraa fik. På Junggreens fødselsdag 5 år efter hans død blev der på hans grav på Åbenrå kirkegård afsløret en mindesten, hvortil Clausen havde indsendt en lille vellykket, dog anonym sang til festen bagefter. Mod samværrets slutning blev forfatteren kaldt frem og hyldet af hovedtaleren Gustav Johannsen. Sangen tegner et godt billede af Junggreens åndelige indsats, som Clausen sikkert selv har følt sig draget af og derfor også kaldet af til at træde i den segnede forkæmpers spor. Hans dyre minde blev til fremtidskraft i forfatteren selv. Hør disciplen prise sin mester:

»Sit Fædrelands trofaste Søn  
Landsmænds Taknemlighed  
opreiste Bautastenen skøn  
udi Gudshavens Fred.

Dog bedre Minde end af Sten  
i Landets danske Hjem  
er sikkert sat J. P. Junggreen  
i Folkets Hjærtegem.

Thi af sit Hjærtes dybe Grund  
for Sandhed og for Ret  
han kæmpede med Pen og Mund,  
og aldrig blev han træt.

Hvor fandtes Følelsen saa varm  
for Folkets gode Sag,  
hvor lued Øjet mer af Harm  
ved hvert tilføjet Slag?

I Kjærligheden til sit Folk  
ham ingen overgik,  
og for vor Ret en bedre Tolk  
og Talsmand vi ej fik.

Hans Aand dog sikkert hos os bor,  
saa vi tør haabe paa,  
at Mænd, som kam gaa i hans Spor,  
vi aldrig savne maa.

Blot af vor Midte kan fremstaa  
kun altid slige Mænd,  
vort Folk da aldrig vil forgaa,  
men kraftig leve end.

Og han, som Verdensroret har  
udi sin stærke Haand,  
han kan, om saa hans Vilje var,  
snart løse vore Baand.

Den, der kunne skrive så flydende og kaldende, måtte kunne skabe mere af den slags til folkets åndelige føde.

Da Sprogforeningen fra 1894 begyndte at udgive sin kendte almanak for Nordslesvig som et led i dansk folkelivs vækkelse og styrkelse, var Clausen derfor også selvskreven til at være blandt dens bidragydere. Vi træffer år for år hans pennevid i bunden stil, mest i den satiriske genre. Stoffet hentedes ofte fra fremmede landes historie, men sigtede i virkeligheden på de hjemlige forhold, hvor magthavernes hule hykleri måtte stå for skud. Jeg skal her i korthed kun rent skematisk nævne bidragenes årgang og titel med en kort bemærkning om indholdet:

1894: *Billeder fra Kina*, (skildrer kinesisk rettergang — jfr. Wessels smed for bager — der indledes med følgende linjer: Ej mødes her frem med Digterkrav, / men Tiderne er nu saa onde, / at med det Pund, som Vorherre gav, / maa aagre sønderjydske Bonde . . .)

1895: *En Tyrann* (Moden)

1896: *Lys og Mørke* (Folkeoplysningens nødvendighed)

*Hvem er han?* (Grisen med det poliske blink i øjet)

1897: *Det sure Æble* (Moralen: Naar i det sure Æble du skal bide / da bid helst straks, du vil da mindre lide)

1899: *Min gamle Hat*: Det gaar da her som alletider / naar Stormagt kriges med de smaa / den Ende plejer det at faa / at disse jo i Græsset bider).

1900: *Skt. Peder og de to Sjæle. En Legende* (En besk satire over den nye indremissionske bevægelses religiøse snæverhed og fari-sæisme:

Sct. Peder Porten lukker / og brummer hen for sig / Hvor Mennesker selvkloge / dog er paa Himmerig).

1903: *Fra gamle Dage* (Et kulturhistorisk bidrag til belysning af rettergangen for 200 år tilbage).

1905: *Fædrenes Minde* (Vel Blodet det varmere rinder / og Hjærtet kan højere slaa / ved Fædrenes dejlige Minder / dog ingen skal hvile derpaa, / men Tanken derom skal være / en Spore, som driver os frem, / en Kraft, som op os kan bære, / naar Skæbnen den bliver os slem).

*Folkevisen* (Om forsmået elskov, vist datteren Ingeborgs skæbne).

1906: *Lidt om en Drengs Ferieoplevelser* (senere købmand i Nr. Hostrup Hans Jessen paa feriebesøg som dreng hos grandonklen i Smedager).

1910: *Trylleæblerne. Et Eventyr* (Ærlighed contra hykleri).

Vi møder i disse satiriske rim vel ikke den ædle gemme-frugt, der siden går over i folkets åndelige arv og eje, men

dog madfrugt til dagens og vejens behov, der utvivlsomt har styrket stridende landsmænd under vandringen og striden for hjemmets danske arne.

Andre digteriske frembringelser af Rasmus Clausen gemmer sig i Morten Eskesens meget brugte lille sangbog »Fra danske Hjem i Sønderjylland« (i 1896). Her findes ved siden af Anna Lautrups og Karsten Thomsens sange også en fyldig samling af Clausens »Rim og Sange« under navneskjulet »Per Sønderjyde«, i alt 22 numre, som giver et godt indtryk af forfatterens poetiske talent i folkesagens tjeneste. Titlerne, som skal anføres, peger på emnerne og sigtet:

Tidsbetragtninger — Bækken ved mit Hjem — Min Fødeegn — Mit Hjemland — Sønderjylland — Sønderjyden er saa fast og sej — Sønderjyllands Pris — Peter Hiort Lorenzen — En Røst fra Sønderjylland — Det Maal, som vor Moder os lærte — Vor Moders Gaard — Hjemmet og Haabet — Hjemmets Herlighed — Paa Knivsbjerg nylig Talen lød — Fremmed Herskab — Vaaren — Sommeren — Vaar efter Vinter — Jeg bejler ej til Ære — Øv ikke Hævn, plej aldrig Had — Æ Væ'ren — Guds Forsyn —.

Den folkelige kamp bæres for Clausen, som vi allerede har set adskillige vidnesbyrd om det, dybest set af den kristne tro på Guds retfærdige verdensstyrelse. Historiens tråde hænger i hans højre hånd. Antagelig har det nære samarbejde med M. Eskesen styrket denne bærende linje i Clausens livs- og arbejdssyn. Skønnere og kraftfuldere udtryk for forpostkampens kår og de kæmpendes bedende sind kan vel næppe gives, end det står i følgende allerede nævnte »Røst fra Sønderjylland«:

<p>»Et simpelt Folk i Hjemmedragt — Smaaborgere og Bønder — nu staar som Nordens Forpostvagt her ude imod Sønder mod Tyskens Magt, som gjerne slaar helst Folkelivet Ulivssaar i Sønderjyllands Vænge.</p>	<p>Det er en vis Naturens Lov, at Nøden Kræfter skaber, som Tidens Trang dem har behov, — naar Folk sig selv ej taber. Og vi os selv ej tabe vil, men lægge alle Kræfter til, at vi os selv kan blive.</p>
--	--

<p>Og kæmper det mod Overmagt, — er det endi stedt i Vaande — det dog ej træt og ej forsagt vil fremmed gaa til Haande, men kæmper frejdigt, kækt og støt for Arv og Eje uforknyt med bedste Kraft og Evne.</p>	<p>Hvor herligt nu vort lille Folk udfolder sine Kræfter, at Saga det som Danskheds Tolk vel nævne vil herefter. Hvor tones høj're Danskheds Flag, Hvor kæmpes saa for Danskens Sag, som nu hos Sønderjyden.</p>
---	--

Og hvirvler vi end som et Vrag  
 paa Skæbnens Bølgetoppe,  
 vi trygt indskyde tør vor Sag  
 for Herskeren her oppe,  
 thi ej det Folk han sletter ud,  
 hvor Livet skyder friske Skud  
 og Folkeaanden lever.

Men vi, som i Udlændighed  
 end tjene Herrer strenge  
 paa egen Jord — vi trøstes ved —  
 de ej regerer længe.  
 Vi derfor trøstigt Aaget bær'  
 og haaber, Tiden den er nær,  
 da atter hjem vi komme«. —

Sådan troede og talte håbets mænd i fængslet. De levede i forventning om befrielsesdagen. Efterslægten bøjer sig i beundring og tak for deres folkelige stordåd.

Der findes fra Clausens hånd endnu adskillige utrykte digte, behandlende folkekampen, enkelte i sønderjydske dialekt.

### Folkelige og kristelige grundtanker.

»Se de beder« — som den til jorden slæde Saulus foran Damaskus — skrev den hjemmetyske præstesøn Johannes Tiedje om sine danske landsmænd i grænsekampen. Han ville dermed sige, at bønnen til rettens Gud gør danskerne stærke og uovervindelige overfor den prøjsiske magtpolitik og militærkultur. Denne positive og dybe karakteristik af den danske front i Køller-tiden omfatter også Rasmus Clausen i Smedager, hvis folkelige og kristelige grundtanker jeg nu til slut vil sammenstille ud fra hans efterladte breve til arbejdsfællen Jørgen Iversen i Svejrup.

Clausen var i livstype alle dage en konservativ bondenatur. Vi har ganske vist ingen særlige udtalelser om hans livstanker før omkring 1890, da han var ved de halvhundrede, men de har vel bevæget sig i de overleverede baner. Hans opladthed overfor åndens verden og interessen for vækkelsen af dansk åndsliv i grænsebefolkningen har imidlertid gjort ham tilgængelig også for de nye levende åndsstrømninger, der kom nord fra. Der kan i denne forbindelse nævnes mænd som den bekendte kollaborator C. F. Monrad i Flensborg, med hvem han ved sig »temmelig fortrolig«, måske allerede fra soldatertiden i Flensborg og senere gennem deres fælles interesse for udbygningen af den danske kulturelle front i det tabte land. Og så højskolemanden Morten Eskesen, der under sin rejsevirkosomhed fra begyndelsen af 90'erne har været med



til at bringe dansk åndskultur også til hjemmet i Smedager. Når han foredrog sine kæmpeviser og sang sine sange i hjemmene, lyttede både børn og voksne.

Måske er det også Eskesen, som har tilskyndet Clausen til at sende sin 22-årige datter Ingeborg på Askov højskole sommeren 1891. Han giver i denne sammenhæng i et brev til Iversen udtryk for sit syn på højskolerne og deres betydning for åndslivets udvikling, specielt i Sønderjylland: »Det vilde unægtelig være en stor Fordel, når Folket i dets store Almindelighed kunde faa et mere udvidet aandeligt Syn paa Tingene, saa det formaaede at dømme selv i Steden for, som saa ofte skeer, at lade sig trække rundt ved Næsen af dem, som forstaae at slaa paa de Strengene, som lyde godt i Ørerne paa dem, som ikke see videre, og knap saa vidt som de ere«. Han betragter dog dette ønske om åndelig selvstændiggørelse af den brede almue som uopfyldeligt foreløbig. At »de Fleste vil kunne see ud over deres egen snævre Synskreds og deres egen Interessesfære, kan næppe ventes for det Første«. Han betragtede sig vel selv som hørende til »det kulturskabende mindretal« i befolkningen, men ønskede dette udvidet gennem ungdommens uddannelse på kongerigske højskoler, hvis disse ikke forsømte kundskabssiden i undervisningen. »Man vil ellers gerne have vore unge Folk dernede i Danmark paa Højskolerne«, skriver han videre, »og de vilde jo ogsaa faa et godt Rygstød imod Tyskheden for deres hele Liv, naar de kunde gennemgaa et Kursus paa en god Højskole, thi der er ogsaa dem, som ikke duer noget; der er altfor mange Fusentaster uden virkelige solide, grundige Kundskaber iblandt Lærerkræfterne paa en Del Højskoler, og der bliver det da især kun Vind, man fyldes med, og Vind forårsager, som Du vist vil indrømme, kun bare Opblæsthed«. For Clausen er altså den reelle viden en væsentlig del af den folkelige oplysning. Han kunne ikke nøjes med »Bragesnak« alene. Det er dog næppe af selvsyn, han har kunnet dømme om disse ting, men hans linje er ellers klar og rigtig nok.

I 1894 omtaler han sin deltagelse i et højskolepræget foredragsmøde i hjemmet på Rhedersborg, Hellevad sogn, hvor Nis Callesen også var tilstede. Friskolelæreren Kaspar Jen-

sen, som havde optaget et arbejde til fremme af dansk hjemmeundervisning i Sønderjylland, lod til indledning synges Clausens sang »Kommer, Brødre, lytter til« og talte så om »Opdragelse og Hjemmeundervisning«. Bagefter gav han ypperlige bidrag til underholdningen. Betegnende for Clausens nøgterne indstilling er det, at han taler om foredragsholderens »Vederhæftighed«, som var »fri for Opblæsthed«.

Efter Iversens forbillede sætter Clausen sig i 1892 i spidsen for, at ungdommens amatørforelæser på scenen højnes, så de bliver »ej blot til lyst«, men et led i den folkelige oplysning og de optrædendes personlige selvstændiggørelse. Den sønderjydske almue skulle ved fri åndsdannelse gøres til et uovervindeligt folk og derved undrages prøjsernes kulturelle erobring.

Men den nord fra kommende åndspåvirkning skulle heller ikke modtages kritikløst. Fru Wildenradt-Krabbes overtalelse af danskhedens to ældste blade i Nordslesvig, — »Dannevirke-Freja« — ved århundredskiftet er naturligvis også for sønderjyden i Smedager en skandale af rang. Disse »radikale »Europæere« af »Politikens« nationalitetsløse Surdej« foragter han af hele sit nationalt konservative hjerte. Kun en gudløs dansker kan tænkes at gå i forbund med selve fjenden.

Denne absolutte afvisning af en materialistisk begrundet grænsepolitik hænger utvivlsomt sammen med, at Clausens folkelige syn dybest set var båret af hans kristne tro, som jeg nu skal gøre lidt nærmere rede for. Vi har allerede set denne komme til udtryk i hans forsøg med salmedigtning, hvilke han også fortsatte. Efter offentliggørelsen af hans Ewaldsalme i februar 1890 sender han til mellemmanden Iversen en ny bibelhistorisk salme, som i tolv vers skildrer den stille uges begivenheder fra Getsemane til påskemorgen. Men Iversen vil denne gang ikke sende produktet videre til trykning i »Søndagsbladet«s påskenummer. Han synes, at dets digteriske niveau ligger under den tidligere trykte salmes og vil derfor ikke være med til at sænke forfatternavnet. Clausen godkender ganske vist ikke helt vennens kritik, men lader dog værket forblive i skuffen og synes ikke siden at have betrådt salmedigtningens vej. Den dramatiske opbygning af stoffet i

salmen med kontrasterne mellem den uskyldigt lidende Jesus og hans voldsmænds skyld og videre mellem livets fyrste, som døde, og påskemorgens sejr over døden giver godt nok indholdet vægt, men i formel henseende er det kun blevet til rimeri.

Clausen var, skønt blandt de af synoderne foreslåede, af myndighederne ikke blevet udpeget til den salmebogskommission, som fra 1885 udarbejdede den nye slesvigske salmebog af 1890. Andre mente ellers, at han som mere kyndig burde have indtaget P. Skaus plads. Men myndighederne har sikkert foretrukket Skau som mere »medgørlig« end Clausen, der på sin side med små forbehold siden godkendte det færdige arbejde som helhed. »Salmebogen maa i Almindelighed ogsaa kaldes god«, skriver han til Iversen i 1891, »endskønt det er umiskendeligt, at der ikke har siddet store Poeter i Salmebogskommissionen. Jeg har altid modtaget den med velvilligt Sindelag og slet ikke villet øve mit kritiske Talent paa den«. Bogen viste sig jo ogsaa at være et virkelig værdifuldt arbejde under de daværende forhold, idet den var med til at fremdrage varigt dansk salmestof og bringe det i levende brug sønden å.

De tyske statspræsters haltende optræden fremkaldte på den anden side efterhånden mere og mere hans foragt. Sognets første præst efter statsskiftet i 1864, J. Michaelsen (1866—80), som var danskindstillet, var dog hans fortrolige ven, med hvem han korresponderede til hans død i 1900. Efterfølgeren C. Jessen (1880—1903), som var hjemmetysker, havde han i sin tid gået i privatskole sammen med. De var dus, og Clausen anså ham for at være skikkelig i nationale spørgsmål, uden dog naturligvis at tilfredsstille. Gejstligheden som helhed fandt afgjort ikke nåde for kritikeren i Smedager, hvad hans breve i sammenhæng med sprogsagen giver stærke ironiske vidnesbyrd om. Fællessynoden i 1891 i Rendsborg står for ham som et »Marionettheater, manglende selvstændige Karakterer, — — hvorved alle disse fra først med en hel Del Effekt i Scene satte Forhandlinger fik et bedrøveligt, uværdigt Resultat. Men hvad kunde man vente andet af Ty-skere, ja jeg tror, at de Fleste af de Herrer, som viste et saa

beskedent Maal af Selvstændighed at stemme for et saa intet-sigende Forslag, endda mene at have vist en uhyre Tapperhed og føle sig hævede i deres egen Bevidsthed ved at have vist en saa prisværdig Retfærdighed og Upartiskhed overfor Næsten, ved at være villig til at anerkjende hans Ret til idetmindste at faa tilkastet et lidet Ben fra hans Kødgryde, hvorved de Herrer ellers sidde og brede sig i god Mag, efterat have fortrængt den berettigede Ejermand.« —

I anledning af sognepræst Jessens modvillighed mod konfirmationsdispensationer vender Clausens kritik sig mod statskirketvangen som helhed (1892): »Efter min Mening er det vistnok mindre hensigtsmæssigt i vore Tider at ville gjøre Kirken til en Tvangsanstalt og de kirkelige Indretninger til et Aag, som skal lægges paa Nakken af Folket. Man bør mindes, at Konfirmationen er en frivillig Sag, og ikke derfor stille det paa Spidsen, men hellere strække sig efter Lejligheden«, —

Efter Iversens modige optræden på provstisynoden i 1893 udkaster Clausen planen om at true statskirkemaskineriet med masseudtrædelse af landskirken. Måske gejstlighedens samvittighed så kunne blive aktiv til fordel for deres nød-stedte menigheder. »Ak, Gud bedre [det,] den store Hob af Sortkjolerne holder nok næppe for Alvor med Folket, om de end tilsyneladende synes tildels at gøre det. Var det ikke for, at de frygte for, at Folket endelig skulde vaagne op og for Alvor tænke paa en Masseudtrædelse af Statskirken, tror jeg næppe, at et ret stort Antal af dem lagde sig Sagen svært paa Sinde. Men det er de bange for, og vi maa ogsaa nok som et gavnligt Ansporingmiddel have denne Sag bragt lidt frem til offentlig Drøftelse, hvad der bedst kunde ske, hvis en og anden fremsatte sine Anskuelser i Bladene. Jeg tror det kunde være formaalstjenligt at lade fremskinne, at en saadan Mulighed ikke turde ligge saa aldeles i det Fjerne. Rigtignok har en Masseudtrædelse af Statskirken sine store Vanskeligheder og foreløbig mener jeg ikke, at der kan eller bør gøres Alvor deraf, men at slaa lidt paa Strengen for at antyde, at det ligger i Luften, kan kun tjene til at bibringe Vedkommende en gavnlig Skræk, saa de neppe vover at være altfor indifferente«. —

Og da så i 1894 de 77 nordslesvigske præster stiltiende modtager Berlins afslag på deres danske sprogandragende, tager Clausen dem på kornet med disse bitre ord: »Hvad tænker du, Præsterne vil gøre i Sprogsagen? Ingen Ting, for det er det mageligste. De kunde dog idetmindste gjøre deres Pligt og paase, at Anordningerne strengt overholdes (hvad ikke skete overalt), men saamænd om de gjør«. — Den prøjsiske Fremfærd vil efter hans Mening bare styrke den danske frimenighedsbevægelse, hvis gavnlighed han dog foreløbig ikke er helt sikker på, for »det politiske er nok det, som er aldeles i Forgrunden, og den religiøse Trang er nok kun saa som saa tilstede, og paa anden Grund duer det nok ikke at rejse Bygningen«. I denne bedømmelse af den danske frimenighedsbevægelse i det forud under Ribe hørende Tørninglen, der formentlig hviler på pastor Michaelsens højkirkelige synspunkter fra Rødding, tog Clausen dog fejl. Det kirkelige frihedsmotiv og ønsket om et grundtvigsk betonet menighedsliv var netop bærende i frimenighedsdannelsen på disse kirkeligt vågne egne. Men Clausen har naturligvis principielt ret i, at man ikke kan bygge kirke på et politisk grundlag.

Også på provstisynoden i Åbenrå samme år viste præsterne deres tvesindethed, idet de »først stiltiende samtykkede med Provsten i hans Beklagelse af Kultusministerens Svar paa Præsternes Andragende, og siden efter, ved den Tale, Jep Hinrichsen holdt, at vælge paa ham, ligeledes derved tilkjendegav deres Billigelse af Kultusministerens Afslag. Konsekvens ligger der dog ikke i en saadan Adfærd, det var noget, som vor præst, der ellers ikke er saa skarpsindig anlagt, dog straks var paa det rene med. En saadan tvetydig Adfærd bidrager just ikke til at befæste den i Forvejen vel ikke saa overmaade store Tillid, Folk har til dem. Præsterne vil, enkelte ærlige medlemmer i Standen fraregnede, nok helst lade, som de ville gjøre noget, men ser i Grunden helst, at det ikke fører til noget.

Hvad tænker Du nu, den højærværdige Synode vil sige til Sprogsagen? »Regjeringens Velvillie« har den jo nu erfaret, hvorvidt den rækker. Sandsynligvis vil den komme til det Resultat, at Nordslesvigerne ere nogle Dumrianer eller Vrovlehoveder

med deres naragtige Trang til dansk Religion. En Dumhed, som det naturligvis vilde være urigtigt af den højærværdige Synode at hjælpe til at fremme. Nej, tysk, kun tysk, fører nu i Nordslesvig (som allevegne) kun til Salighed, til Trods for om 77 Præster ogsaa mene anderledes, eller synes at mene anderledes. For tænkende Folk maa det synes nødvendigt, at der gjordes alt muligt for at hæve Folkets sædelige Liv i Steden for, at det fremmes, der absolut maa virke nedbrydende. At det gaar tilbage, er desværre en Kjendsgerning. Ser man ikke den ene Slyngelstreg øves efter den anden, langt oftere end vi før plejede at erfare hos os. Hvoraf kommer det? Ja, Svaret ligger nær; med vore Unges Guds frygt gaar det tilbage, og værre vil det blive og maa det blive, hvis der ikke gjøres noget. Fra Regjeringens Side kan vi ikke vente noget og fra os selv ved egen Hjælp? Ja, mens Græsset groer, dør Horsemor. Vi er altfor indifferente. Men jeg tror neppe, desværre, at jeg maler for sort. Kan det ventes, at Skolen fremtidig i den Aand, hvori Lærerkræfterne uddannes, en Vantroens Aand, kan lære vore Børn at elske Gud, som det ikke er moderne og tidssvarende i Henhold til Videnskabens høje Standpunkt at tro paa. Kan Børnene have Tillid til Lærere, som propper dem med Kundskaber, som Kjendsgerningerne modsige?« —

Troen er ægte nok i disse overvejelser i forbindelse med den nyere læreruddannelse, men det skorter åbenbart på indsigt i den nyere forskning, så ikke blot dens vantro afsporinger, men også dens ægte fremskridt søges vurderet. Men trods de mørke — man fristes til at sige også lidt gammelmands — fremtidsudsigter, skal man efter Clausen dog aldrig tabe modet: »Vil vor Herre ikke, at vi skal gaa til Grunde, og det vil han ikke, saafremt vi ikke selv ville, saa vil han nok finde Midler og Veje til at føre vor Sag til en god Ende paa. Men vil vi ikke selv gjøre vort, vil vi lægge Hænderne i Skjødets og lade fem være lige, ja saa er vi jo ikke værd at bestaa som Folk og ville gaa til Grunde. Dog alle Tegn tyde paa, at der er Mulighed for, at der kan komme Liv i døde Lemmer; og lad saa Tyskerne rase«. —

Denne lange udredning lyser jo af berettiget forargelse over

de beskikkede statspræsters kirkelige svigten overfor deres danske menigheder af nationalpolitiske grunde, men bæres også af trodsig tro på herrernes Herres hjælp til et villende folk, der tager sin sag og sin fremtid i sin egen hånd.

I 1903 synes Clausens afstand fra statskirkegejstligheden at være blevet endnu større. Han taler ligefrem om »Lejesvendnaturen i dem« og synes helst at ville give helt afkald på statens kirkelige omsorg, fordi denne dog altid misbruges politisk; han foretrækker da hellere en frikirkeordning. »Staten skal ikke forsyne med Religion. For et tænkende Menneske maa det synes indlysende, at det maa være enhver Sag at forsørge sig aandeligt, ligesaa vel som man lader dem forsørge sig legemligt. Og hvor haandværksmæssig er ikke Prætegjerningen — naturligvis er der en Del brave ærlige Præster — bleven. Herrer er de Fleste og ikke Tjenere, som de burde være«. — Clausen viser sig her — i lighed med redaktør Jens Jessen som den statshørige gejstligheds strenge dommer — som helhed uimodsigeligt med rette.

Hans forventning om, at der kunne blæses liv i folkets døde ben, opfyldtes dog næppe gennem den form, vækkelsen fik i Indremissionsbevægelsen omkring århundredskiftet — med et stærkt centrum i selve Bjolderup sogn. Den syntes ham tværtimod indirekte at gå tyskhedens ærinde. Ved valgmandsvalget til landdagen i 1903 var man fra dansk side ængstelig for, at de vakte missionsfolk måske under præsternes indflydelse ville blive hjemme fra valget, for ikke at gå imod bibelens ord om den af Gud beskikkede øvrighed. Clausen »skrev da til 2 af de førende Hellige og lagde dem Sagen paa Hjærte. Det hjalp, eller ogsaa Herren har givet dem bedre Indsigter, thi jeg fik strax Meddelelse om, at de havde fattet den Beslutning at vælge, naar en af dem udpeget Mand opstilledes til Valgene. Det var en billig og let Ret at opfylde, thi Manden var saa god, som forlanges kunde. Altsaa gik det godt. Og Tyskerne fik en lang Næse«. — Clausen synes således at have været en frisindet mand i religiøse spørgsmål. Ikke formen, men ægtheden var for ham det afgørende.

Til menighedsrepræsentantvalget i januar 1904 måtte han igen til at forhandle med missionsfolkene, foranlediget af

tyskernes stærke mobilisering til dette valg. »Det er jo her saa slemt med Indremissionsfolkene«, skriver han til vennen i Svejrup, »de er i Regelen gode danske Folk; men deres ømme Samvittighed kan nu en Gang ikke tillade dem at gaa sammen med vi andre »Hedninger«. I deres Øjne ere jo alle »Vantro«, som ikke løber med dem gennem tykt og tyndt. Skjøndt vi (d. v. s. ved min Indflydelse) er saa medgjørilige at ville indrømme dem et passende Antal Medlemmer, saa kan de dog ikke bekvemme dem til at gjøre fælles Sag med os. Og lade dem helt kommandere Kodillen, det er der mange, der ikke gaaer med til. Naar kun enhver gjør sin Skyldighed, saa kan vi ogsaa let endnu holde Tyskerne Stangen uden de Helliges Hjælp«. —

Det er altså ikke kristentroens vækkelse som sådan, Clausen afviser, men derimod dens snævre pietistiske form, som let ender i religiøs selvretfærdighed og politisk passivitet, hvorved den kunne komme til at svække den danske bevægelse. Denne politiske fare viste sig dog efterhånden ikke at blive til virkelighed, hvilket klart manifesteredes gennem det nationale brud indenfor Indremissionsbevægelsen i 1912, — dog først efter Clausens død. Det hørte nemlig med til hans grundsyn, at ægte kristentro også måtte vække og styrke danskheden til kamp for hævdelsen af fædrearven mod prøjsisk sjælemord.

Men prøjsernes åndstvang i landet kunne ellers nok friste til mørksyn engang imellem. Og deres vagtsomme iagttager i Smedager sparer heller ikke med at sige dem sin hjertens mening: »Det er en daarlig Verden, vi leve i, fordi Menneskene ere saa bedrøvelig ynkelige i mange Maader:

Vi fra Arilds Tid tilfulde kjender,  
at det var god Sæd og Skik hos Vender:  
Brutalitet og Hovmod, naar de var paa Tærne,  
men Kryben, Sledskhed, naar de var paa Knæerne,  
og Slægtsarten ej sig nu fordølger,  
Efterkommerne Systemet følger!!!« (1897)

Ja vi må sande, at den samme prøjserånd har drevet sit uberegnelige magtspil indtil i dag og bragt Europa i ulykke. Men, mener Clausen mismodigt, »Verden vil blive ved med at gaa sin skæve Gang, — — — thi synderlig bedre i Bund og Grund er Mennesket i Aarhundredernes Løb ikke blevet, blot



Overfladen er lidt bedre poleret, men Dyret i Mennesket er det samme. Kristendommen, som officielt føres i Munden, agtes kun lidet i Grunden.« (1901)

I en »Tidsbetragtning« til århundredeskiftet på 21 vers kommer Clausens — nu vel både af alderen og sygdommen prægede — sortsyn stærkt frem. Kun den kristne tro på Guds retfærdige og nådige forsyn bærer ham nu oppe. Et par karakteristiske vers skal plukkes ud og gengives:

- (2) Thi saa er nu Gangen i Verden:  
de Store vil kue de smaa,  
og hvis det ej hine behager,  
deres Ret ej disse kan faa.
- (3) For Magten — det er nu Retten —  
saa sørgeligt, men dog saa sandt,  
og derfor kun sjældent den Svage  
sin Sag mod en Stærkere vandt.
- (4) Smaa Folk og deres Rolle  
i Verdensordenen fik;  
derfor Gud dem gav deres Eget  
baade Jord og Maal og Skik.
- (10) Hvi tør da ej smaa Nationer  
leve selv deres Liv, som de vil?  
Hvorfor skal saa ofte de tjene  
som Bold i de Stores Spil?
- (13) Hvorfor skal den Rige hige  
dog efter den Fattiges Lam?  
Hvi kan ej den Stærke føle,  
at Uret mod Svage er Skam?
- (20) Maaske dog Kongernes Konge  
griber ind og viser sin Magt  
og bringer Retfærdigheden  
hos hvert Jordens Folk i Agt.

Denne stadig tilbagevendende, erfaringsmættede tanke hos Clausen om de stores undertrykkelse af de små og hans harmdirrende forsvar også for de smås livsret lader ham også se det berettigede i socialisternes kamp for menneskeligt retfærdige levevilkår. Den prøjsiske stats udvikling til mere og mere at blive et bureaukrati med et modbydeligt kejserafguder i toppen og et politiregimente med ustandselige tvangsforanstaltninger vil, mener han, drive en mængde over i socialismen.

Han er naturligvis ikke selv socialist, »men min Retfærdighedsfølelse indrømmer, at de ikke har Uret i meget«. Undertrykkelsen af dem tvinger dem til at »arbejde i Mørke«, hvilket er »langt farligere«. Deres idé skal tværtimod have »Lov til at udvikle sig frit« og vil da efterhånden komme »til Klarhed og ind i et sundt Spor«. Jeg har »ingensinde kunnet billige Uret og Undertrykkelse, og altid holdt paa, at enhver faar sin Ret; saa den Følelse er mig nu saadan indgroet, at der neppe er Haab om Forbedring«. (1898). Clausen var altså ikke klassebetonet, men af kristendommen præget politiker, for hvem sandhed og ret for alle var ledestjernen under alle forhold. Denne kristne og folkelige indstilling har jo også siden været den danske grænsepolitik styrke.

### Afslutning.

I anledning af Christian IX's død i 1906 — efter Clausen »en hæderlig og ærlig Mand i enhver Henseende« — følte han også for sit eget vedkommende, at »Olien slipper op i Lampen, og saa gaar Lyset ud af sig selv«. På sit livs faldereb så han med forfærdelse stormagterne lege med ilden på Marokkokonferencen og en kommende »almindelig europæisk Krig« som »en stor Ulykke« og »et stort Ansvar for Vedkommende«. Men begivenhederne i den russisk-japanske krig havde givet ham den fortrøstning: »Saadan skaffer Vor Herre nok Midler til at forhindre, at Træerne gror ind i Himlen«. Han er træt af verdens dårlighed, men slipper ikke troen på Guds styrelse: »Ret og Sandhed kan dog ikke til evig Tid underkues af Løgn og Uret«, hævder han som sit grundsyn.

I julen 1905 havde hjemmet i Smedager besøg af Morten Eskesen. Clausen har lovet at sende en sang til 80-års festen for Eskesen i Kolding den 5. januar 1906. Han vil da forsøge at overvinde sin nu af legemets svaghed forårsagede træghed, men, føjer han til, »nu kan jeg ellers ikke rigtig mere give mig af med saadan Daarlighed«. Selv digtetringen synes han nu løst fra. Hans livskraft er omme. Yngre kræfter må afløse. Men han havde da også, ledet af sit primitive bondeinstinkt — »en Dyrene saa nær staaende Menneskeklasse som Bønder«, som han udtrykker sig engang — og stolende på, at »den Gamle«

ville give »sit Besyv med i Laget«, også stået sin mand og fyldt sin plads, tappert og udholdende, indtil han segnede på sin forpost.

Lad hans stærke høvdinge-profil endnu engang tegne sig for vort øje gennem den af ham selv forbedrede udgave af hans sang om modersmålet, som måske er sendt til festen for Morten Eskesen.

Det Maal, som vor Moder os lærte,  
da vi gik med Sløjkjole paa,  
er vokset sig fast i vort Hjærte  
saa Rødderne Bunden naa.

Det ruller saa let i vor Tale,  
det bruser saa højt i vor Sang,  
alvorligt i Tempelhaller  
og muntert ved Bægerklang.

Det er vort herlige Eje,  
en Skat, en kostelig Arv,  
det giver vore Tanker Vingeb,  
det er vort Folkelivs Marv.

I det sig vort Aandsliv rører  
og rigt kun folder sig ud,  
og bærer liflige Frugter  
og skyder levende Skud.

Man kalde det simpelt og ringe,  
det er dog alligevel vort,  
og for en Ret Lindser ville  
vi aldrig det bytte bort.

Lad fremmed sit Maal kalde bedre  
vi ikke misunde dem det,  
men os er dog bedst vort eget,  
lad kalde man end det slet.

Dog slet er det sandelig ikke,  
ethvert vist jævnbyrdigt det er,  
ej Udtryk for Følelsen savnes  
og Ord ej for Tankens Hær.

Der er grundtvigske klange i disse vers om modersmålet, hjertebledet i al kultur. Og det var også på denne kristne folkevækkers linje, at Rasmus Clausen af Smedager levede og stred i sin fødestavn Sønderjylland. Hans ånds slebne våben var stærkere end alle Prøjsens ydre magtmidler. Selv nåede han ikke at se frihedens løn for kampens møje, men han døde i håbet om Guds antagelse af den danske sag i Sønderjylland. Og hans håb blev ikke beskæmmet. —

#### Kilder:

- Illustreret Tidende, XXXII, 1890—91, 115 (H. P. Hanssen).  
Fr. v. Jessen: Haandbog i det nordsl. Spørgsmaals Historie, 1901, 562.  
Sprogforeningens Almanak 1894—1910.  
Haabets Mænd 1923, 161—66 (P. H.)  
M. Eskesen: Fra danske Hjem i Sønderjylland, 1896, 44—70.  
Dansk Sangbog ved M. Andresen, 1891 ff. —  
Vestlesvigsk Tidende, 1890—91. 1909.

Bjolderup sogns Kirkebøger.

Kirkekollegiets forhandlingsprotokol.

Synodeberetninger (Aabenraa Provstisynode, Landsarkivet).

Aabenraa Kredsudvalgs Arkiv (sst.).

Breve fra R. P. Clausen, Smedager (J. Iversens Privatarkiv, sst.).

Breve fra R. P. Clausen til hjemmet 1863—64 (privateje).

Breve fra J. Iversen til R. P. Clausen 1889—1903 (sst.).

Breve fra pastor J. Michaelsen til R. P. Clausen 1888—8 (sst.).

S. Dahl og A. Linvald: Sønderjylland, I (1919) 25 (H. V. Clausen).

Højskolebladet 1910, 457—64 (M. Eskesen).

M. Eskesen: Paa Rejse. Minder og Oplevelser, (1904), 76. 77.

Diverse Papirer (Ing. P. Jørgensens Privateje). (bl. a. to Breve fra M.

Eskesen til R. Clausen).

Breve fra R. P. Clausen til Slægten Jessen i Nr. Hostrup (privateje)

Hejmdal 1909, 3—8. — Dannevirke 1892, 13. 9.